

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОЦІНКА ВПЛИВУ СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ДІЛОВУ АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Проведено теоретичне обґрунтування понять "оборотні активи" та "ділова активність підприємства". Здійснено деталізований факторний аналіз обіговості обігових активів. Визначено перелік факторів, що впливають на ділову активність та обґрунтовано ступінь впливу кожного фактору.

Аннотация. Проведено теоретическое обоснование понятий "оборотные активы" и "деловая активность предприятия". Осуществлен детализированный факторный анализ оборачиваемости оборотных активов. Определен перечень факторов, влияющих на деловую активность и обоснована степень влияния каждого фактора.

Annotation. A theoretical study of the concepts of current assets and business activities of a company has been conducted. A detailed factor analysis of the current assets turnover has been made. A list of factors that affect business activity has been defined and the degree of influence of each factor has been substantiated.

Ключові слова: оборотні активи, ділова активність, факторний аналіз, обіговість обігових активів.

Підвищення ділової активності підприємства – запорука успішної діяльності в ринковій економіці, характеристика результативності господарсько-фінансової діяльності підприємства. Оборотні кошти складають значну частину матеріально-грошових активів підприємств, тому раціональне та економне їх використання, регулювання структури таких активів має особливе значення. Ефективність функціонування оборотних коштів багато в чому визначає ефективність діяльності підприємств. Складність і різноманіття завдань, пов'язаних із використанням оборотних коштів, підвищенням їх віддачі, викликають необхідність глибоких досліджень у цій області.

Вивченню і вирішенню проблем ефективного використання оборотних коштів присвячені праці таких науковців, як: Алексєєв І. В., Крупська Н. Є., Куриленко Т. П., Петренко М. І., Нашкерська Г. В., Бланк І. О., Шеремет А. Д. та ін. [1 – 6]. Однак питання визначення характеру впливу структури та складу оборотних активів на ділову активність вивчено фрагментарно і потребує подальшого дослідження.

Вбачаючи актуальність обраної тематики, під час написання статті за мету поставлено оцінити вплив змін у структурі оборотних активів на показник ділової активності за допомогою факторного аналізу.

Відповідно до нормативних документів оборотні активи – це гроші та їх еквіваленти, не обмежені у використанні, та інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців із дати балансу [1]. Нашкерська Г. В. вбачає справедливим визначення їх як грошові кошти, вкладені для створення оборотних виробничих фондів обігу з метою забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції [2]. Одне з найповніших визначень запропоновано Алексєєвим І. В.: група мобільних активів із періодом використання до 1 року, що обслуговують операційну діяльність і внаслідок високого рівня їх ліквідності мають забезпечувати платоспроможність підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями [3]. Отже, аналізуючи наведені поняття, можна зробити висновок, що до оборотних активів належать матеріальні та грошові цінності, авансовані для обслуговування поточної фінансово-господарської діяльності, які внаслідок високого рівня ліквідності забезпечують платоспроможність підприємства і повністю переносять свою вартість на виготовлений продукт.

Термін "ділова активність" почав використовуватися у вітчизняній аналітичній літературі з упровадженням світових методик аналізу фінансової звітності на основі системи аналітичних коефіцієнтів. Куриленко Т. П. вважає, що у широкому розумінні ділова активність означає весь спектр зусиль, спрямованих на просування фірми на ринках продукції, праці, капіталу. У контексті аналізу фінансово-господарської діяльності цей термін розуміють вужче – як поточна виробнича й комерційна діяльність підприємства; у цьому випадку словосполучення "ділова активність" характеризується відповідну групу коефіцієнтів із системи показників оцінки фінансового стану суб'єктів підприємницької діяльності [4].

На думку Петренко М. І., ділова активність підприємства означає якість прийнятих управлінських рішень, що характеризується висококваліфікованим менеджментом, повноту віддачі вкладених зусиль та ефективне використання наявних виробничих та комерційних можливостей [5].

Отже, за своєю економічною сутністю в контексті управління оборотними активами поняття ділової активності слід розглядати як рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових і інших ресурсів і в той же час характеристикою якості управління, а також можливості потенційного розвитку підприємства.

Існують різні підходи до аналізу ділової активності. Крупська Н. Є. пропонує визначати результативність діяльності суб'єкта господарювання шляхом комплексної оцінки співвідношення темпів зростання проміжних і кінцевих показників діяльності, а також брати до уваги систему з таких показників: портфель замовлень; розмір та динаміка угод; ступінь завантаженості виробничих потужностей; обсяг продажів у натуральному вимірі; обсяг продажів у національній або іноземній валюті; мінімальна і максимальна ціна угод [6].

Оскільки ділова активність проявляється в динамічності розвитку підприємства, швидкості обороту засобів підприємства, то, з точки зору теорії економічного аналізу, аналіз ділової активності підприємства характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів, тобто визначенням ряду показників оборотності [7].

Отже, оцінюючи вплив структури оборотних активів на ділову активність, доцільно і справедливо опиратися на показники оборотності. Оборотність оборотних активів є співвідношенням між обсягом реалізованої продукції та розміром (середнім залишком) оборотних активів підприємства:

$$K_o = \frac{ЧД}{ОА},$$

де K_o – коефіцієнт оборотності;
 $ЧД$ – чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг;
 $ОА$ – середньорічний залишок оборотних активів.

Коефіцієнт означає кількість повних обертів, що проходять оборотні кошти протягом визначеного періоду. Прискорення оборотності оборотних коштів має важливе значення для стабільності фінансового стану підприємств із таких причин: швидкість обороту коштів визначає розмір їх річного обороту; прискорення оборотності веде до зниження витрат підприємства; прискорення обороту на тій чи іншій стадії кругообігу коштів веде до прискорення обороту на інших стадіях.

Комплексне вимірювання впливу окремих факторів моделі на результативний показник здійснюється шляхом факторного аналізу.

Факторний аналіз може бути одноступінчастим і багатоступінчастим. Перший тип використовується для дослідження факторів тільки одного рівня підпорядкування без їх деталізації на складові частини. Наприклад, $y = a \times b$. Під час багатоступінчастого факторного аналізу проводиться деталізація факторів a і b на складові частини з метою вивчення їх поведінки. Деталізація факторів може бути продовжена і далі, вивчаючи вплив факторів різних рівнів співвідрядності [7].

Автором пропонується проаналізувати структуру оборотних активів на одному з торговельних підприємств Харківської області. В даному випадку буде здійснено деталізований факторний аналіз, оскільки сукупний вплив оборотних активів пропонується деталізувати вивченням поведінки їх структури, що представлена запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями та іншими оборотними активами. Залежності для розрахунку зміни результативного фактора – коефіцієнта оборотності – під впливом коливань у структурі оборотних активів наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Залежності для визначення впливу складових оборотних активів на їх оборотність

Назви факторів	Залежність	Умовні позначення
Запаси	$\Delta Об(\Delta З) = \Delta Об(\Delta ОА) \times \Delta З / \Delta ОА$	З – запаси. ОА – оборотні активи
Дебіторська заборгованість	$\Delta Об(\Delta ДЗ) = \Delta Об(\Delta ОА) \times \Delta ДЗ / \Delta ОА$	ДЗ – дебіторська заборгованість
Грошові кошти	$\Delta Об(\Delta ГК) = \Delta Об(\Delta ОА) \times \Delta ГК / \Delta ОА$	ГК – грошові кошти
Поточні фінансові інвестиції	$\Delta Об(\Delta ФІ) = \Delta Об(\Delta ОА) \times \Delta ФІ / \Delta ОА$	ФІ – поточні фінансові інвестиції
Інші оборотні активи	$\Delta Об(\Delta Ін) = \Delta Об(\Delta ОА) \times \Delta Ін / \Delta ОА$	Ін – інші оборотні активи

Зміна оборотності за рахунок зміни вартості оборотних активів знаходиться таким чином:

$$\Delta Об(\Delta ОА) = \frac{ЧД_1}{ОА_1} - \frac{ЧД_1}{ОА_0},$$

де $ЧД_1$ – величина чистого доходу на початок періоду;
 $ОА_{0,1}$ – величина оборотних активів на початок і кінець періоду відповідно.

Відповідно до даних, наведених у табл. 2, можна зробити такі висновки. Протягом періоду підприємство значно покращило ефективність своєї діяльності втричі збільшивши оборотність оборотних активів. Однак таке зростання відбулось головним чином за рахунок збільшення чистого доходу. Оскільки величина оборотних активів знаходиться в оберненій залежності від коефіцієнта, то їх зростання на 21 655 тис. грн призвело до сповільнювання зростання результативного показника на 0,05452 тис. грн.

Таблиця 2

Факторний аналіз оборотності оборотних активів

Назви факторів	Вартість на початок	Вартість на кінець	Зміна	Вплив на оборотність
----------------	---------------------	--------------------	-------	----------------------

Запаси	7 384	31 474	24 090	-0,06065
Дебіторська заборгованість	53 520	51 619	-1901	0,00479
Грошові кошти	148	116	-32	0,00008
Поточні фінансові інвестиції	16 653	14 171	-2 482	0,00625
Інші оборотні активи	228	2 178	1 950	-0,00491
Оборотні активи, всього	77 933	99 588	21 655	-0,05452
Чистий дохід	19 541	77 506	57 965	0,58205
Коефіцієнт оборотності	0,25	0,78	0,53	–

Розглянувши окремо вплив кожного елемента оборотних активів, можна надати більш конкретні рекомендації щодо управління оборотними коштами.

У структурі абсолютної зміни вартості оборотних активів найбільшу питому вагу склала зміна вартості запасів – 79 %. На збільшення вартості оборотних активів головним чином вплинуло зростання величини запасів. Така тенденція може бути результатом підвищення вартості товарів, знижені попиту на продукцію та наявності наднормативних витрат. Однак у даному випадку справедливо буде стверджувати про розширення обсягів діяльності підприємства, оскільки приріст запасів супроводжувався збільшенням виручки від реалізації продукції та показника ділової активності.

Питома вага зміни вартості дебіторської заборгованості склала близько 6 % в абсолютній сумі змін. Зменшення дебіторської заборгованості могло б говорити про скорочення продажів у кредит та втрату споживачів продукції, що безумовно є негативною тенденцією в діяльності підприємства. Проте оскільки одночасно відбувалось зростання чистого доходу, то можна робити висновок про ефективну кредитну політику та обґрунтований вибір партнерів.

Наявність у структурі оборотних активів значного обсягу грошових коштів є важливим фактором короткострокової фінансової стійкості й платоспроможності підприємства. Однак грошові активи, як відомо, не є прибутковими, тому зменшення залишків на рахунках можна розцінювати як задоволення поточних потреб для забезпечення подальшої активної діяльності підприємства. За розрахунковими даними величина змін грошових коштів важить найменше у загальній абсолютній величині змін – менше 1 %. Це свідчить про постійне залучення в діяльність щойно звільнених коштів, що є раціональним і ефективним в управлінні оборотними активами.

Вільні грошові кошти можуть бути використані для одержання доходів у вигляді дивідендів або відсотків шляхом їх інвестування у короткострокові цінні папери. Наявність таких активів у підприємства є свідченням ефективного управління незадіяними ліквідними активами. Зменшення таких активів є наслідком задоволення нагальної потреби в грошових коштах і сприяє підвищенню оборотності активів підприємства. Частка, що займає величина змін поточних фінансових інвестицій складає 8 %, що свідчить про придбання цінних паперів, терміном використання до 1 року.

Зростання вартості інших оборотних активів, що не могли бути віднесені до решти статей, негативно вплинуло досліджуваній на показник ділової активності. Задля покращення ділової активності підприємству варто рекомендувати скоротити податкові зобов'язання.

Отже, запропонована модель аналізу оборотних активів дозволяє визначити силу впливу окремих складових та надати аргументовані рекомендації щодо управління активами підприємства.

Таким чином, ділова активність підприємства значною мірою залежить від раціональності використання оборотних активів. Регулюючи оборотність оборотних активів в цілому, слід розглядати вплив кожної окремої складової частини і застосовувати інструменти управління оборотними активами безпосередньо до фактора, що неналежним чином впливає на результативний показник. Серед таких інструментів можна виділити такі: ліквідація портфеля короткострокових фінансових вкладень; прискорення інкасації дебіторської заборгованості; зниження періоду надання товарного кредиту; збільшення розміру цінової знижки під час здійснення розрахунку готівкою за реалізовану продукцію; зниження розміру страхових запасів товарно-матеріальних цінностей й інших.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. НП(С)БО 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua/info /instrbuh/npsbu1>. – Назва з екрану. 2. Нашкєрська Г. В. Фінансовий облік : навч. посіб. / Г. В. Нашкєрська. – К. : Кондор, 2007. – 503 с. 3. Алексєєв І. В. Поняття обігових активів підприємства як економічної категорії [Текст] / І. В. Алексєєв // Економічний простір. – 2010. – № 42. – С. 133–137. 4. Куриленко Т. П. Теоретичні аспекти визначення ділової активності [Електронний ресурс] / Т. П. Куриленко. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/ Nvamu_ekon/2009_6 /6.pdf. – Назва з екрану. 5. Петренко М. І. Оцінка ділової активності підприємства [Електронний ресурс] / М. І. Петренко. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/ soc_gum/ppei/ 2010_26/ Petrenko.pdf. – Назва з екрану. 6. Крупська Н. Є. Оцінка ділової активності підприємства : необхідність, проблеми, перспективи [Електронний ре-сурс] / Н. Є. Крупська. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Economics/31664.doc. – Назва з екрану. 7. Економічний аналіз : навч. посіб. / Є. П. Кожанова, І. П. Отєнко, Т. М. Серікова та ін. – 3-тє вид., доопрац. і доп. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 344 с.